

Offprint

Studia Biblica Slovaca je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník VIII (2016), číslo 2

Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Vedecké kolégium/Advisory board: Reimund BIERINGER (Leuven, B) – Georg BRAULIK OSB (Wien, A) – Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) – Pavol FARKAŠ (Nitra, SK) – Massimo GRILLI (Roma, I) – Leslie HOPPE OFM (Chicago, USA)

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín, SK)
Zástupca šéfredaktora: Jozef JANČOVIČ (Bratislava, SK)
Redaktor pre recenzie: František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie, SK)
Výkonný redaktor: Martina KORYTIAOVÁ (Roma, I)

Redakčná rada /Editorial board: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) – Juraj FENÍK (Košice, SK) – Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok, SK) – Róbert JÁGER (Košice, SK) – Peter JUHÁS (Münster, D) – Branislav KLEUSKA (Ružomberok, SK) – Róbert LAPKO (Košice, SK) – Libor MAREK (Detroit, USA) – Jaroslav RINDOŠ (Bratislava, SK) – Milan SOVA (Bratislava, SK) – Jozef TIŇO (Bratislava, SK) – Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Jazyková úprava: Dušan Rončák

Obálka: Martin Mičko

Na príprave publikácie sa podieľali Petr Chalupa, Jozef Hřebík, Gregor Geiger OFM, Štefan Macko, Zuzana Očkajáková a Lucilla Mária Tongel'ová SDR.

Príspevky v slovenčine, češtine a v angličtine (od zahraničných autorov), alebo knihy na recenziu prosíme poslať na adresu redakcie *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), redakcia@biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Ak sú používané iné fonty písma pre hebrejčinu a gréčtinu ako v programe BibleWorks, tak upresniť aké, prípadne preposlať používaný font spolu s príspevkom. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verziou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Upresňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné www.biblica.sk.

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014

Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia, 12/2016.

Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 6 €

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

Typologický význam čísla štyridsať v Lukášových spisoch

Alan Ján Dely

Úvod

Hoci Sväté písmo pozostáva z viacerých starozákonných a novozákonných kníh, ktoré vznikli v rôznych časových obdobiach a boli napísané viacerými autormi, predsa len sa celá Biblia vyznačuje určitou vnútornou jednotou. Táto jednota sa prejavuje najmä úzkym vzťahom kníh Starého a Nového zákona¹. Nový zákon nielen uznáva autoritu posvätných starozákonných kníh, ale ju dokonca predpokladá, vychádza z nej a rozvíja ju. Vzájomné prepojenia novozákonných a starozákonných kníh sú pritom dôsledkom jediného Božieho plánu. A táto jednota Božieho plánu, ktorá sa zjavuje v knihách obidvoch Zákonov, sa už od počiatkov Cirkvi vysvetľuje pomocou *typológie*, ktorá „rozoznáva v Božích dielach vykonaných za čias Starej zmluvy predobrazy toho, čo Boh uskutočnil v plnosti času v osobe vteleného Syna“ (KKC 128).

Vnútrobiblická typológia predstavuje formu interpretácie, ktorá pracuje so vzájomnými prepojeniami medzi tradíciami, ktoré sa v rámci dejín spásy zaoberajú rôznymi postavami, udalosťami či inštitúciami². Spomenuté vzájomné prepojenia by pritom mali byť autormi jednotlivých biblických kníh naznačené s dostatočnou jasnosťou, aby ich čitateľ bol schopný odhaliť³. Viacerí biblickí učenci⁴ sa snažili určiť podmienky pre „dostatočnú jasnosť“

¹ VLKOVÁ, *Slovo Boží*, 21-49, 81-107, 139-164.

² ALSUP, *Typology*, 682-685. Podobný pohľad na definíciu typológie nájdeme aj v OUNSWORTH, *Joshua Typology*, 53, taktiež v BAKER, *Typology*, 313-330, alebo v ALLISON, *Moses*, 7, ktorý sa zameriava na typologické prepojenia biblických postáv.

³ OUNSWORTH, *Joshua Typology*, 53.

⁴ ALLISON, *Moses*, 19-23; HAYS, *Echoes*, 40-50; LITWAK, *Echoes*, 61-65.

medzitestamentárnych typologických prepojení⁵ a týchto podmienok sa budeme pridržovať aj v našom príspevku.

Cieľom predloženej práce je analýza novozákonných textov, a to Evanjelia podľa Lukáša a Skutkov apoštolov, ktoré priamo súvisia s číslom štyridsať a menom Ježiš, Ἰησοῦς, a starozákonných textov z Knihy Numeri, Deuteronomium a Jozue, ktoré taktiež súvisia s číslom štyridsať a menom Jozue, Ἰησοῦς. Pri našej analýze sa budeme opierať predovšetkým o grécky preklad Starého zákona, t. j. o Septuagintu (LXX)⁶, o ktorú sa opierali kresťanské spisy, vznikajúce v priebehu prvého storočia po Kristovi. Prieskum predmetných textov nás povedie k predstaveniu hypotézy, že v uvedených novozákonných textoch, súvisiacich s postavou Ježiša, sa ich autor zámerne odvolával na určité starozákonné texty, súvisiace s postavou Jozueho, resp. s jeho poslaním, aby takýmto spôsobom ešte viac prehĺbil typológiu Ježiš – Jozue prítomnú vo svojom diele.

1 Typologický portrét Ježiša v Lukášovom diele

Význačné miesto medzi evanjeliami, a to z viacerých dôvodov, zaujíma tretie kánonické evanjelium, teda Evanjeliium podľa Lukáša. Tento spis je najdlhší medzi novozákonnými evanjeliami⁷ a používa v rámci nich aj najbohatší slovník⁸. Jeho autor je výborným znalcom gréckeho jazyka, má pozoruhodné znalosti textov starozákonných kníh a dobre pozná konvencie helenistickej historiografie⁹. Lukáš je dobrý rozprávač, ktorý vybranými slovami dokáže živo vykresliť jednotlivé scény. Jeho schopnosti a umelecké

⁵ ALLISON, *Moses*, 19-23 uvádza šesť znakov, ktoré prispievajú k požadovanej jasnosti prepojenia dvoch rôznych textov (napr. starozákonného a novozákonného textu): 1. explicitná citácia, 2. implicitná citácia, 3. podobné okolnosti (kontext), 4. kľúčové slová alebo frázy, 5. podobná naratívna štruktúra a 6. podobný slovosled, poetické ozveny. Ak sa v jednom texte nenachádza explicitná (1. znak) a ani implicitná citácia (2. znak) druhého textu, tak kvôli jasnosti prepojenia týchto textov je potrebné, aby boli spojené minimálne dvoma zo zvyšných štyroch znakov (3. – 6. znak).

⁶ V článku budeme pracovať s kritickou edíciou LXX Rahlfs, Alfred (ed.): *Septuaginta: id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2006. Ak nebude uvedené ináč, pri citovaní či odvolávaní sa na knihy Starého zákona budeme používať danú kritickú edíciu LXX.

⁷ BROWN, *Introduction*, 225.

⁸ FARKAŠ, *Naratívne umenie*, 16.

⁹ CULPEPPER, *Luke*, 9.

majstrovstvo sú zrejme nielen z celkovej štruktúry a konceptu jeho diela, ale aj z kompozície jednotlivých príbehov či perikop, ktoré tvoria akoby „evanjelium v kocke“¹⁰. Špecifickou črtou tretieho evanjelia je aj fakt, že netvorí uzavretý spis, ako je tomu v prípade ostatných kánonických evanjelií. Lukášovo evanjelium je totiž „len“ prvým dielom dvojzväzkového spisu, keďže spolu so Skutkami apoštolov vytvára jednotné literárno-teologické dielo¹¹. Literárnu, ako aj teologickú jednotu Lukášovho dvojzväzkového diela¹² je potrebné mať na zreteli pri celkovej analýze či už prvého, alebo druhého zväzku, a tohto faktu sa budeme aj my pridrižovať.

Charakteristickou črtou obidvoch Lukášových spisov je cieleňé používanie LXX. Lukáš pomerne často pracuje so starozákonnými pasážami tak, že citácie uvádza explicitným spôsobom pomocou formuly uvedenia ako napr. γέγραπται ὅτι [je napísané, že] v Lk 4,4 alebo καθὼς ὁ προφήτης λέγει [ako hovorí prorok] v Sk 7,48¹³. Ale Lukáš sa pri používaní LXX vo svojich spisoch ani zďaleka neobmedzuje na jednoduché citovanie starozákonných textov, pretože celé jeho dielo je popretkávané množstvom narážok, alúzií a „ozvien“ na starozákonné texty¹⁴. A pomocou týchto rétorických nástrojov vykresľuje mnohé novozákonné udalosti či postavy. Evanjelista Lukáš veľmi umne a s evidentným zámerom typologicky prepája starozákonné postavy najmä s hlavnou postavou dejín spásy, Ježišom Kristom. Medzi takéto starozákonné postavy s určitosťou patria Mojžiš a Eliáš, ktoré Lukášovi poslúžili pri vykresľovaní osobnosti, ako aj samotného poslanca Ježiša, Božieho Mesiáša.

1.1 Typológia Ježiš – Mojžiš a Ježiš – Eliáš

Starozákonná postava Mojžiša zohráva v biblických dejinách jednu z kľúčových úloh, keďže prostredníctvom nej Boh nielen vyslobodil izraelský ľud z područia egyptského faraóna (porov. Ex 5–14) a následne ho priviedol pred „brány“ Zaslúbenej zeme (porov. Dt 1,1-5), ale skrze ňu Boh aj daroval

¹⁰ CULPEPPER, *Luke*, 9.

¹¹ JOHNSON, *Evangelium podle Lukáše*, 12.

¹² Téma jednoty sa venuje napr. TANNEHILL, *The Narrative Unity of Luke-Acts*; O'TOOLE, *Unity of Luke's Theology*. Na tomto mieste je ale treba uviesť, že existujú aj námietky proti autorskej jednote Lukášovho evanjelia a Skutkov apoštolov, ako to uvádza napr. WALTERS, *The Assumed Authorial Unity of Luke and Acts*.

¹³ FITZMYER, *Gospel*, 296.

¹⁴ Tejto problematike sa venuje napr. LITWAK, *Echoes of Scripture*.

svojmu vyvolenému ľudu dve kamenné tabule, tabule zákona (porov. Ex 31,18; 34,29).

V Lukášovom diele nachádzame mnoho paralel medzi Mojžišovým a Ježišovým životom, pomocou ktorých Lukáš spája tieto dve postavy¹⁵. Veľmi zaujímavé pozorovanie uvádza Uytanlet, podľa ktorého sa autor tretieho evanjelia pri usporiadaní látky v Lk 9–10 nechal viesť rozprávaním o Mojžišovi v Nm 11–14. Usporiadanie danej látky je úplne iné ako u zvyšných synoptikov, čo ešte viac poukazuje na to, že Lukáš mal zrejmy zámer spájať Ježiša s Mojžišom¹⁶.

Ježiš je v lukášovských spisoch predstavovaný aj ako prorok (porov. napr. Lk 4,24; 7,16; 13,33; 24,19). A aj cez tento prorocký úrad Lukáš spája Ježiša s Mojžišom. Azda najjasnejšie je toto spojenie viditeľné v prvých kapitolách Skutkov apoštolov, a to najmä v Petrových rečiach (Sk 2,17-36; 3,11-26) a reči diakona Štefana (7,2-53). Apoštol Peter vo svojej prvej reči (2,17-36) po zoslaní Ducha Svätého ohlasuje Ježiša Nazaretského takým spôsobom, že sa pritom nedá nepomyslieť na proroka Mojžiša. Ježiš je ten, skrze ktorého Boh vykonal mocné činy, divy a znamenia (porov. 2,22), podobne ako aj Mojžiš vykonal mnoho „znamení a zázrakov“ (Dt 34,11). Hneď v ďalšej reči (Sk 3,12-26) apoštol Peter, vychádzajúc zo známeho proroctva v Dt 18,15.18-19, už priamo spája „Mesiáša, ktorým je Ježiš“ (Sk 3,20) s „prorokom ako Mojžiš“ (porov. 3,22-23)¹⁷. Navyše, Lukáš vo svojej druhej knihe, a to v Štefanovej reči (7,2-53), predstavuje Mojžišov príbeh takým spôsobom, že vytvára paralelu k Ježišovmu príbehu vo svojej prvej knihe, čím len zdôrazňuje, že Ježiš je naplnením prisľúbenia „proroka ako Mojžiša“¹⁸.

Pôsobenie starozákonného proroka Eliáša je opísané v Tretej a Štvrtej knihe kráľovstiev (3Krl' 17–4Krl' 2), pričom je spomenutý aj na viacerých miestach LXX (napr. Sir 48,1-11; 1Mak 2,58; Mal 3,23).

Najmä vykresľovanie Ježiša ako proroka umožnilo autorovi tretieho evanjelia v jeho spisoch spojiť postavu Eliáša s Ježišom Kristom¹⁹. Toto spojenie je pritom viditeľné na niekoľkých miestach. Napríklad perikopa vzkriesenia syna naimskej vdovy v Lk 7,11-17 je silne ovplyvnená

¹⁵ ALLISON, *Moses*, 98-100.

¹⁶ UYTANLET, *Luke-Acts*, 215-217. Je vhodné spomenúť, že samotný Lukáš tematicky prepája aj kap. 8–9 s kap. 22–23, ako na to poukazuje MALIŠ, *Šimon*, 37-70.

¹⁷ JOHNSON, *Evangelium podle Lukáše*, 27.

¹⁸ ALLISON, *Moses*, 73-84; JOHNSON, *Evangelium podle Lukáše*, 28.

¹⁹ SEVERINO CROATTO, *Jesus*, 454; ŠTRBA, *Lukáš*, 125.

starozákonným textom 3Krl' 17,17-24, v ktorom prorok Eliáš vzkriesi mŕtveho syna vdovy zo Sarepty²⁰. A pri zostavovaní Lk 24, ako aj Sk 1 Lukášovi poslúžili viaceré prvky starozákonného textu 4Krl' 2²¹. Ježiš bol tak typologicky vykresľovaný aj pomocou starozákonnej postavy proroka Eliáša.

1.2 Typológia Ježiš – Jozue

Typologické prepojenia medzi Ježišom na jednej strane a Mojžišom alebo Eliášom na strane druhej sú už prijatým, ale zároveň aj ďalším skúmaním prehľbovaným faktom. Avšak ústredná postava Písma, Ježiš Kristus, nie je spájaná len s uvedenými starozákonnými postavami. Diskutovanou otázkou posledných desaťročí²² je typologické prepojenie Ježiša so starozákonnou postavou Jozueho, Nunovho syna (Nm 27,18).

Prvá skutočnosť, ktorá spája starozákonnú postavu Jozueho a novozákonnú postavu Ježiša, je ich meno. Staršie židovské meno יהושוע (Jozue) bolo pravdepodobne počas babylonského zajatia nahradené menom ישוע (Ježiš), ale grécka verzia obidvoch mien má ten istý tvar – Ἰησοῦς²³. Meno ישוע (Ἰησοῦς, Ježiš) pritom znamená „Pán je spása“ alebo „Pán je pomocník a záchranca“²⁴.

V Novom zákone okrem samotného Ježiša Krista sú ešte zmienené ďalšie štyri postavy s tým istým menom Ἰησοῦς. Tou prvou je starozákonná postava Jozueho, ktorá sa zreteľne spomína na dvoch miestach Nového zákona: Sk 7,45 a Hebr 4,8. Druhou postavou je Jezus, syn Eru a otec Eliezera, ktorý je uvedený v Lukášovej verzii Ježišovej genealógie (Lk 3,29). Treťou postavou je Pavlov spoluväzeň Jezus, ktorého tento apoštol spomína v záverečnej časti listu Kolosanom ako svojho spolupracovníka na Božom kráľovstve (Kol 4,10-11). Napokon poslednou postavou je postava väzňa Barabáša, ktorá vystupuje v Matúšovej verzii Ježišovho súdneho procesu pred rímskym prefektom Pilátom, no ktorá sa v niekoľkých rukopisoch uvádza aj s menom Ἰησοῦς

²⁰ BRODIE, *Luke's Use of the Old Testament*, 247-267.

²¹ SEVERINO CROATTO, *Jesus*, 456-458; JOHNSON, *Evangelium podle Lukáše*, 27.

²² DE VOS, *Josua und Jesus*, 523-540; KOCH, *Mose*, 541-554; ŠTRBA, *Warum*, 43-59; ŠTRBA, *Joshua's leadership*, 273-286.

²³ MAREČEK, *Ježiš Kristus*, 11.

²⁴ MAREČEK, *Ježiš Kristus*, 11.

(Mt 27,16-17)²⁵. Toto jednoduché pozorovanie poukazuje na to, že meno Ježiš (Ἰησοῦς) bolo pomerne známe v novozákonnej dobe²⁶. Napríklad aj v dielach veľkého židovského historika Jozefa Flávia sa objavuje celkovo devätnásť rôznych postáv s menom Ἰησοῦς²⁷. Samozrejme, samotný fakt, že v gréckom texte sú Ježiš a Jozue označení rovnakým menom, ešte neznamená ich typologické spojenie. Ale napriek tomu je to jeden z kľúčových nástrojov, pomocou ktorého Lukáš umocnil zámerné typologické prepojenie medzi týmito postavami vo svojom diele.

Tieto prepojenia nachádzame minimálne na dvoch miestach Lukášovho diela. Záverečná časť Ježišovej cesty do Jeruzalema v Lukášovom evanjeliu (9,51–19,27) sa odohráva pred (18,35-43) alebo v samotnom meste Jericho (19,1-10). Pritom toto mesto zohráva dôležitú úlohu najmä v prvých kapitolách Knihy Jozue, ktoré opisujú prípravy na prechod cez rieku Jordán (Joz 1–2), samotný prechod cez Jordán (3–4) a dobytie prvého mesta Zaslúbenej zeme – Jericha (6). Lukáš, v porovnaní s ostatnými synoptikmi, kladie väčší dôraz na Ježišovo pôsobenie pred a v Jerichu. Kým v Lukášovom evanjeliu Ježiš uzdravuje slepca (18,35-43) pred vstupom do Jericha, evanjelista Marek (10,46-52), ako aj evanjelista Matúš (20,29-34) paralelné uzdravenie umiestňujú až za Jericho. Lukáš navyše do Jericha umiestnil perikopu o mýtnikovi Zachejovi (19,1-10), ktorá predstavuje Ježiša ako toho, ktorý prišiel zachrániť všetko to, čo sa stratilo (v. 10). A práve spomenuté uzdravenie slepca pred Jerichom poslúžilo Lukášovi na to, aby typologicky spojil Ježišov vstup do Jericha s Jozueho vstupom do toho istého mesta (Joz 6)²⁸. Ježiš, ako nový Jozue, vstupuje do Jericha, ale nie ako ten, ktorý ho ničí, ale ako ten, ktorý prináša záchranu (Lk 19,10).

Ďalšie úmyselné Lukášovo spojenie Ježiša s Jozuem nachádzame v perikope, ktorá opisuje rozhovor ukrižovaného Ježiša s „dobrým“ lotrom (23,39-43)²⁹. Je to jediné miesto v Lukášovom evanjeliu, kde nejaká postava oslovuje Ježiša len jeho vlastným menom (vo vokatívne) bez pridania ďalšieho

²⁵ K uvedeným postavám by sme mohli ešte priradiť čarodejníka, falošného proroka zo Sk 13,6, ktorého plné meno Barjezu by sme mohli preložiť ako „Jezusov syn“, podobne ako je tomu v prípade Bartimeja, Timejovho syna (Mk 10,46).

²⁶ MAREČEK, *Ježiš Kristus*, 11 uvádza, že sa meno Ježiš v hojnej miere používalo nielen v prvom storočí po Kristovi, ale aj v predkresťanskom období.

²⁷ DE VOS, Josua, 532.

²⁸ ŠTRBA, Warum, 43-59.

²⁹ ŠTRBA, Joshua's leadership, 273-286.

titulu: „Ježišu (Ἰησοῦ), spomeň si na mňa, keď prídeš do svojho kráľovstva“ (v. 42)³⁰. Keďže Jozueho hlavnou úlohou nebolo vojenské dobytie Zasľúbenej zeme, ale vovodenie Izraelitov do nej³¹, tak zločincovým zvolaním mena Ἰησοῦ nám Lukáš predstavuje Ježiša ako nového Jozueho, ktorý vovádza ľud do novej zasľúbenej zeme, do raja (23,43). Tak ako Jozue voviedol izraelský ľud cez Jordán do Zasľúbenej zeme, Ježiš svojím prísľubom vovádza dobrého lotra (ako prvého človeka z mnohých) z pozemského do nebeského života, do svojho vlastného kráľovstva³².

Môžeme tak povedať, že Lukáš pri rozvíjaní typológie Ježiš – Jozue využíva najmä hlavnú úlohu Jozueho, ktorou nebolo dobytie Zasľúbenej zeme (spojené s násilím), ale vovodenie Izraelitov do nej. Na tomto mieste určite stojí za zmienku fakt, že typologické prepojenia medzi Ježišom a Jozuem nachádzame aj v iných novozákonných spisoch, ako je List Hebrejom³³, Júdov list³⁴, pričom viaceré témy spájajú Knihu Jozue aj s Listom Efezanom³⁵.

2 Číslo štyridsať a Jozue

Číslo štyridsať, resp. štyridsaťdňové alebo štyridsaťročné obdobie, zohráva v naráciách, súvisiacich s Mojžišovým nástupcom Jozuem, dôležitú úlohu. V Knihách Numeri, Deuteronomium a Jozue okrem priameho spojenia Jozueho s určitými štyridsaťdennými alebo štyridsaťročnými obdobiami nájdeme aj nepriame spojenie, a to vďaka pozornému počítaniu dní medzi uvedenými dátumami v texte.

³⁰ V Lukášovom diele sa meno Ježiš nachádza celkovo šesťkrát vo vokatívne, ale päťkrát je spojené s určitým titulom: „Čo ťa do nás, Ježiš (Ἰησοῦ) Nazaretský?!“ (Lk 4,34); „Čo ťa do mňa, Ježiš (Ἰησοῦ), Syn najvyššieho Boha?“ (8,28); „Ježišu (Ἰησοῦ), učiteľ, zmiluj sa nad nami!“ (17,13); „Ježišu (Ἰησοῦ), Syn Dávidov, zmiluj sa nado mnou!“ (18,38); „Pane Ježišu (Ἰησοῦ), prijmi môjho ducha“ (Sk 7,59).

³¹ ŠTRBA, *Take off Your Sandals*, 129-287.

³² ŠTRBA, *Joshua's leadership*, 281.

³³ OUNSWORTH, *Joshua Typology*, 55-188.

³⁴ OUNSWORTH, *Joshua Typology*, 10-13.

³⁵ ŠTRBA, *Nečistý*, 73-90.

2.1 Priame spojenie Jozueho s obdobím charakterizovaným číslom štyridsať

Ak chronologicky (vzhľadom na Jozueho život) usporiadame verše, ktoré obsahujú číslo štyridsať a ktoré sú spojené s Jozuem, tak za prvú zmienku môžeme považovať Joz 5,6 a za druhú Nm 13,26, resp. 14,34. Postupne predstavíme kontext uvedených veršov.

2.1.1 Joz 5,6

„Štyridsať rokov³⁶ putovali Izraelovi synovia po púšti, kým nevymrel všetok ľud, všetci bojovníci, ktorí vyšli z Egypta. Keďže neposlúchali Pánov hlas, Pán sa im zaprisahal, že neuvidia krajinu – krajinu, ktorá oplýva mliekom a medom –, ktorú nám chcel dať Pán, ako pod prísahou sľúbil ich otcom“ (MT Joz 5,6).

Tento verš sa nachádza v časti o obriezke (Joz 5,2-9), ktorú Jozue vykonal po prechode všetkého ľudu cez Jordán (Joz 3–4) a pred slávením prvej Veľkej noci v Zaslúbenej zemi (5,10-12). Keďže všetci muži starší ako dvadsať rokov, ktorí vyšli z Egypta a boli obrezaní, zomreli počas štyridsaťročného putovania púšťou (až na Jozueho a Kaleba; napr. Nm 14,30.38), bolo potrebné, aby tí Izraeliti, ktorí sa narodili počas putovania, boli obrezaní ešte pred slávením prvej Veľkej noci v krajine Kanaán. Takto Pán odňal od ľudu „egyptskú potupu“ (Joz 5,9). Keďže Jozue patril medzi Izraelitov, ktorí vyšli z Egypta a pod Mojžišovým vedením putovali do Zaslúbenej zeme, pričom došli až na púšť za Jordánom (Dt 1,1), časový údaj „štyridsať rokov“ v tomto verši môžeme vzťahovať aj na samotného Jozueho. Štyridsaťročný pobyt na púšti je tak prvou zmienkou, ktorá spája Jozueho – hoci nie menovite, keďže Jozue je iba jeden z veľkého množstva Izraelitov putujúcich do Zaslúbenej zeme – s číslom štyridsať.

³⁶ Hoci LXX v tomto verši hovorí o 42 rokoch putovania (pre objasnenie pozri napr. MARGOLIS (ed.), *The Book of Joshua in Greek*, Paris: Librairie Orientaliste Paul Geuthner, 1931, 69-70), slovenský preklad (ako aj mnohé ďalšie moderné preklady) v tomto verši uvádzajú štyridsať rokov. Časové obdobie štyridsiatich rokov ako obdobie putovania Izraelitov púšťou sa opiera o mnohé ďalšie verše LXX: Ex 16,35; Nm 14,33-34; 32,13; Dt 2,7; 8,2,4; 29,4; Ž 94,10; Am 2,10; 5,25.

2.1.2 Nm 13,26 a 14,34

“Po štyridsiatich dňoch, keď prezreli celú krajinu, vrátili sa späť” (Nm 13,25).

“Bude to podľa počtu dní, v ktorých ste sa vyzvedali o krajine, štyridsať dní, rátajúc deň za rok, budete pykať za svoje pochybenie. Teda štyridsať rokov, aby ste poznali, čo znamená, keď sa ja vzdialim” (Nm 14,34).

Uvedený prvý (13,26), ako aj druhý verš (14,34) patria do celku Nm 13–14. Tento celok opisuje rozposlanie dvanástich vyzvedačov do krajiny Kannán (13,1-24), ich návrat, ako aj nepravdivú správu (vv. 25-33), ktorá vyvolala vzburu ľudu (14,1-9) a následné oznámenie trestu, že okrem Kaleba a Jozueho (v. 30) nikto zo synov Izraela, ktorý má viac ako dvadsať rokov, nevstúpi do Zaslúbenej zeme (vv. 10-45). Keďže Jozue bol jeden z dvanástich vyzvedačov (13,4-15), časový údaj „štyridsať dní“ sa vzťahuje aj na samotného Jozueho. Preskúmanie krajiny Kannán bolo dôležitým medzníkom v Jozueho živote, keďže pri tejto príležitosti mu Mojžiš zmenil meno z Osé na Jozue (13,8.16). Udalosť štyridsaťdňového preskúmania krajiny Kanaán je tak druhou zmienkou, ktorá spája Jozueho, ale už menovite (13,16), s číslom štyridsať.

2.2 *Nepriame spojenie Jozueho s obdobím charakterizovaným číslom štyridsať*

Pozorné sledovanie dátumov v Knihách Deuteronomium a Jozue nám odhalí ďalšiu významnú udalosť Jozueho života, ktorá sa uskutočnila v priebehu štyridsiatich dní.

Podľa Dt 1,3 Mojžiš predniesol svoje posledné reči ľudu „v štyridsiatom roku, v jedenástom mesiaci, v prvý deň mesiaca“, a to „za Jordánom v moabskej stepi“ (v. 5). Ešte v ten istý deň (32,48) Mojžiš vystúpil na vrch Nebo oproti Jerichu a tam zomrel (34,1-5). Po jeho smrti Izraeliti oplakávali Mojžiša tridsať dní (v. 8). V tomto verši tak narátor uvádza dôslednú poznámku o skončení dní smútku³⁷. To znamená, že dni smútku pominuli v prvý deň dvanásteho mesiaca štyridsiateho roku³⁸. V ten istý deň, „keď sa dni

³⁷ Izraeliti taktiež oplakávali Árona po jeho smrti tridsať dní (Nm 20,29), ale v tom prípade zmienku o skončení dňoch smútku nenachádzame. To naznačuje, že táto informácia bola pre narátora v Dt 34,8 dôležitá.

³⁸ Na tomto mieste je potrebné poznamenať, že zámennosť časového údaja „jeden mesiac“ a „tridsať dní“ je prítomná v samotných posvätných textoch, ako to odhaľuje napr. jednoduchá analýza textu Gn 6–9. S touto zámennou však počítajú aj súčasné biblické

smútku minuli,“ narátor uvádza, že Nunov syn Jozue sa javil ako „plný ducha múdrosti“ (34,8-9), čo len potvrdzuje to, čo už o Jozuem bolo povedané v Nm 27,18³⁹. Rozprávač teda umiestnil efektívny začiatok Jozueho vodcovstva do prvého dňa dvanásteho mesiaca. Išlo o vodcovskú úlohu, do ktorej ho už predtým inštaloval najprv kňaz Eleazár (Nm 27,23), neskôr Mojžiš (Dt 31,7-8) a napokon samotný Pán (31,23)⁴⁰. A od tohto okamihu prejavoval Izrael, ako to poznamenáva rozprávač, vodcovi Jozuemu poslušnosť (34,9).

Kým kniha Deuteronomium sa končí pred bránami Zaslúbenej zeme, nasledujúca kniha Jozue opisuje prípravu, ako aj samotný vstup do tejto zeme (Joz 1,1–5,12). Ďalší podstatný časový údaj nachádzame práve v prvej časti knihy Jozue, keďže podľa časovania narátora v Joz 4,19 všetok ľud prešiel cez Jordán na desiaty deň prvého mesiaca⁴¹, a tak vošiel do Zaslúbenej zeme. Rozprávač teda časovo umiestňuje prechod cez Jordán do prvého mesiaca nového roku. Keďže Jozue sa ujal svojej vodcovskej úlohy prvého dňa dvanásteho mesiaca (predchádzajúceho roka) a voviedol vyvolený ľud do Zaslúbenej zeme desiateho dňa prvého mesiaca (nasledujúceho roka), môžeme prehlásiť, že Jozue voviedol Izraelitov do krajiny Kanaán na štyridsiaty deň od prebratia vodcovskej úlohy (porov. Dt 34,8-9). Udalosť vovedenia Izraelitov do Zaslúbenej zeme je tak treťou zmienkou, ktorá spája špeciálne Jozueho ako nového vodcu s číslom štyridsať.

S postavou Jozueho sa teda spájajú tri udalosti, ktoré sa odohrali buď v priebehu štyridsiatich rokov (putovanie púšťou; MT Joz 5,6), alebo štyridsiatich dní (výzvedy v Kanaáne; Nm 13,25; 14,34 a vovedenie do Zaslúbenej zeme; Joz 4,19). Kým prvá udalosť sa týka Jozueho “iba” ako člena putujúceho izraelského národa, druhá udalosť je spájaná s dvanástimi vyzvedačmi, medzi ktorými Jozue a Kaleb zohrávajú dôležitú a azda ako jediní len pozitívnu úlohu (napr. Nm 13,30; 14,6-9.24.30). Napokon posledná

komentáre (napr. DUBOVSKÝ, *Genesis*, 256). Taktiež aj v komentári stredovekého rabína Rashiho z 11. storočia (BEN ISAIAH, SHARFMAN, *The Pentateuch*, 3) nachádzame tvrdenia, že „tridsať dní“ a „jeden mesiac“ predstavujú rovnaké časové obdobie.

³⁹ Nm 27,18: „Pán odpovedal Mojžišovi: «Vezmi Nunovho syna Jozueho, muža, v ktorom je duch, vlož na neho svoju ruku» ...“

⁴⁰ ŠTRBA, *Take off Your Sandals*, 121-169.

⁴¹ DOZEMAN, *Joshua 1-12*, 294-295 a RÖSEL, *Joshua*, 76 spájajú dátum “desiaty deň prvého mesiaca” predovšetkým s udalosťou Paschy (Joz 5,10) a prehliadajú výnimočnosť tohto dňa pre vodcu Jozueho.

udalosť, udalosť prechodu Jordánom, sa týka už iba samotného Jozueho ako nového vodcu Izraelitov.

Z uvedených troch udalostí sú len dve také, ktoré trvali štyridsať dní⁴². A vo Svätom písme je už iba jedna postava, ktorá zažila dve rôzne udalosti trvajúce štyridsať dní, a to Ježiš z Nazareta, pričom obidve tieto udalosti sú opísané v Lukášových spisoch.

3 Ježiš a obdobie štyridsatic dní v Lukášovom diele

V Lukášovom evanjeliu a Skutkoch apoštolov sa číslo štyridsať spomína celkovo na jedenástich miestach⁴³. Avšak len v dvoch prípadoch sa toto číslo priamo viaže s postavou Ježiša⁴⁴, a to pri epizóde štyridsaťdňového pokúšania na púšti (Lk 4,1-13) a pri krátkej zmienke o tom, že po svojom zmŕtvychvstaní sa Ježiš zjavoval učeníkom po dobu štyridsatic dní (Sk 1,3).

3.1 Lukášova správa o pokúšaní (4,1-13)

Lukášova správa o Ježišovom pokúšaní pozostáva z trinástich veršov. Toto rozprávanie je, ako je tomu aj u ostatných synoptikov, priamo spojené s udalosťou krstu v rieke Jordán (3,21-22). Toto spojenie naznačujú nielen kľúčové pojmy obidvoch rozprávání ako „Duch Svätý“ (πνεύματος ἁγίου) či „Boží Syn“ (υἱὸς εἰ τοῦ θεοῦ)⁴⁵, ale aj to, že Lukáš ako jediný evanjelista slovami „vrátil sa od Jordánu“ (ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου) menovite uvádza Ježišov prechod od miesta krstu, rieky Jordán, na púšť⁴⁶. Navyše, Lukáš medzi obidve spomenuté rozprávania vložil Ježišovu genealógiu (3,23-38), v ktorej je Ježiš predstavený ako potomok Adama, ktorý je synom Božím

⁴² Stojí za zmienku porovnať výskyt štyridsaťdňového obdobia v prípade Mojžiša a Jozueho. Hoci s Mojžišom sú taktiež spojené dve udalosti, ktoré trvali štyridsať dní (Ex 24,18 a 34,28), predsa len obsah týchto udalostí je takmer identický.

⁴³ Okrem uvedených dvoch zmienok čísla 40 v súvislosti s Ježišom sa toto číslo objavuje aj v Sk 4,22; 7,23.30.36.42; 13,18.21; 23,13.21.

⁴⁴ S Ježišom sa viaže aj udalosť obetovania v chráme (Lk 2,22-28), ku ktorému pravdepodobne došlo na štyridsiaty deň od jeho narodenia, keď sa pominuli dni očisťovania jeho matky, Panny Márie, podľa Lv 12,2-6.

⁴⁵ NOLLAND, *Luke*, 176.

⁴⁶ BOCK, *Luke*, 369.

(v. 28). Tento motív synovstva je spojivom, ktoré spája udalosť krstu a pokúšania s genealógiou⁴⁷.

Lukášova správa o pokúšaní hovorí o štyridsiatich dňoch na púšti. Aj v Lukášovej verzii samozrejme badať ozveny štyridsaťdňového Mojžišovho (Ex 24,18; 34,28; Dt 9,9) či Eliášovho (1Kr 19,8) pôstu a samozrejme štyridsaťročného putovania Izraela po púšti (Nm 14,33; 32,12; Dt 8,2)⁴⁸. Lukášovou zvláštnosťou je použitie slovesa „vodil“ (ἤγετο) (Lk 4,1) v spojení s uvedeným časovým obdobím a určením miesta „po púšti“ (ἐν τῇ ἐρήμῳ). Tieto slová sú totiž zrejším odkazom na Dt 8,2⁴⁹. Keďže v Dt 8,5 je Izrael prirovnávaný k synovi, tak Lukáš predstavuje Ježiša ako Božieho Syna, ktorý je zámerne vedený Bohom na púšť, podobne ako tomu bolo kedysi v prípade Izraela, Božieho syna⁵⁰. Lukáš, podobne ako Marek, no na rozdiel od Matúša, opisuje činnosť pokúšania participiôm prézenta (πειραζόμενος), ktoré sa viaže na sloveso ἤγετο nachádzajúce sa v imperfekte. To naznačuje, že Ježiš bol pokúšaný počas celého obdobia, keď bol Duchom vodený po púšti, teda počas štyridsiatich dní⁵¹.

Lukáš v závere⁵² opisu pokúšenia, na rozdiel od Matúša a Marka, vynecháva zmienku o posluhovaní anjelov, hoci činnosť anjelov je v jeho diele pomerne častá (Lk 1,11.26; 2,9; Sk 5,19; 8,26; 12,7; 27,23). Lukáš v závere tejto perikopy upriamuje pozornosť čitateľov iným smerom. Slovné spojenie „všetko pokúšanie“ (πάντα πειρασμὸν; Lk 4,13) naznačuje, že uvedené tri pokúšenia boli buď záverečnými pokúšeniami väčšieho množstva skúšok na púšti, ktorým bol Ježiš vystavený, alebo prinajmenšom toto spojenie vyjadruje samotnú obsiahlosť pokúšení⁵³. Záverečné tvrdenie o diablove, že „načas od Ježiša odišiel“ (ἀπέστη ἀπ’ αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ; 4,13), ktoré ostatní evanjelisti neuvádzajú, nenaznačuje ukončenie aktivity diablovho pokúšania. Ježiš sa tak vo svojom ďalšom pôsobení stretáva s rôznymi skúškami, odmietnutiami, pokúšeniami či výzvami pochádzajúcimi od diabla (4,33-37; 8,12; 9,38-42;

⁴⁷ NOLLAND, *Luke*, 179.

⁴⁸ BOCK, *Luke*, 370.

⁴⁹ Dt 8,2: „A rozpamätávajú sa na celú cestu, po ktorej ťa Pán, tvoj Boh, *vodil* štyridsať rokov na púšti, aby ťa pokoril, vyskúšal a zvedel, čo je v tvojom srdci, či budeš zachovávať jeho príkazy, alebo nie.“

⁵⁰ NOLLAND, *Luke*, 178; BOCK, *Luke*, 370.

⁵¹ NOLLAND, *Luke*, 178; BOCK, *Luke*, 369-370.

⁵² Keďže obsah pokúšenia nie je pri predstavovaní našej tézy dôležitý, nebudeme mu venovať pozornosť.

⁵³ BOCK, *Luke*, 382.

10,17-18; 11,14-22 atď.) a s jeho zvýšenou aktivitou vo chvíľach pred jeho umučením (22,3.28.31.53)⁵⁴. Rôzne pokúšenia či skúšky tak charakterizujú celú Ježišovu verejnú službu (v. 28)⁵⁵. Ježiš tým, že počas štyridsiatic dní pokúšania na púšti zostal verný Otcovi, ukázal, že je pripravený vydať sa na cestu verejnej služby, ktorej ťažkosti odhalí už jeho prvé vystúpenie v domovskom Nazarete (4,16-30)⁵⁶.

3.1.1 Komparácia slovies v správach o pokúšaní

V prospech našich ďalších úvah hovorí aj nasledovné porovnanie slovies použitých v Markovom, Matúšovom a Lukášovom rozprávaní o pokúšeniach. Toto porovnanie nám totiž poodhalí Lukášov dôraz na rozmer putovania, ktorý sa nenachádza v takej miere ani u Marka či Matúša. V rámci opisu samotných pokúšení, ktoré uvádzajú iba Matúš (4,3-10) a Lukáš (4,3-12), nedochádza k takým zmenám slovies, ktoré by výrazne zmenili interpretáciu týchto častí.

Avšak ak zameriame našu pozornosť na tie časti jednotlivých perikop o pokúšaní, ktoré neopisujú samotné pokúšenia, teda na Mk 1,12-13, Mt 4,1-2.11 a Lk 4,1-2.13, môžeme si všimnúť najmä Lukášov záujem o istý typ slovies. Všetci traja evanjelisti použili pre túto stať kľúčové sloveso *πειράζω* (pokúšať). Marek v danej časti použil celkovo päť slovies, z ktorých však len jedno, a to „vyviedol“ *ἐκβάλλει* (Mk 1,12), vyjadruje určitú dynamiku. Matúš použil celkovo sedem slovies, z ktorých však len tri súvisia s pohybom, s určitou priestorovou či časovou zmenou: „bol vyvedený“ (*ἀνήχθη*; Mt 4,1), „opustil“ (*ἀφίησιν*; v. 11) a „prišli“ (*προσῆλθον*; v. 11). A napokon Lukáš využil celkovo osem slovies, z ktorých až päť vyjadruje určitú dynamiku, teda priestorovú či časovú zmenu: „vrátil“ (*ὑπέστρεψεν*; Lk 4,1), „vodil“ (*ἤγετο*; v. 2), „skončili sa“ (*συντελεσθεισῶν*; v. 2), „odišiel“ (*ἀπέστη*; v. 13) a „skončil“ (*συντελέσας*; v. 13). Vidíme teda, že Lukáš rámcuje udalosť Ježišovho pokúšania pomocou slovies, vyjadrujúcich určité priestorové či časové zmeny. Takýmto spôsobom len umocňuje význam použitia slovesa „vodil“ *ἤγετο* v 4,2, ktoré ostatní synoptici na tomto mieste nevyužívajú a ktoré prostredníctvom Dt 8,2 (*ἤγαγέν*) užšie spája udalosť putovania a skúšok. Nazdávame sa, že Lukáš aj takýmto spôsobom ukazuje svoj zámer, viac ako ostatní synoptici, spojiť

⁵⁴ BOCK, *Luke*, 382.

⁵⁵ NOLLAND, *Luke*, 182; JANČOVIČ, *Veci nové a staré*, 59.

⁵⁶ BOCK, *Luke*, 384.

udalosť Ježišovho pokúšania s dynamickým rozmerom (rozmerom pohybu), aby sa aj použitím slovies naznačilo, že skúšky budú sprevádzať Ježiša počas celého jeho pozemského putovania.

3.1.2 Bezprostredný kontext správ o pokúšaní

Veľmi zaujímavovo vyznieva porovnanie bezprostredných kontextov perikop pokúšania v jednotlivých synoptických evanjeliách. Marek pred udalosť Ježišovho pokúšania (Mk 1,12-13) kladie Ježišov krst (vv. 9-11), ktorému predchádzalo kázanie Jána Krstiteľa (vv. 1-8). Hneď po pokúšaní na púšti sa Ježiš odoberie do Galiley, začne verejne účinkovať (vv. 14-15) a povolá prvých učeníkov (vv. 16-20). Podobne aj v Matúšovom prípade udalosti pokúšania (Mt 4,1-11) predchádza vystúpenie Jána Krstiteľa (3,1-12) a Ježišov krst (vv. 13-17). Po pokúšaní sa Ježiš vráti do Galiley (4,12-16), začne verejne pôsobiť (v. 17) a povolá prvých učeníkov (vv. 18-22).

Avšak Lukáš udalosť pokúšania umiestňuje do iného bezprostredného kontextu. Pokúšaníu (4,1-13) predchádza nielen rozšírená správa o Jánovom verejnom pôsobení (3,1-20) a Ježišovom krste (vv. 21-22), ale aj Ježišova genealógia (vv. 23-38). Po pokúšaní na púšti sa Ježiš síce vráti do Galiley (4,14-15), ale potom nasleduje dôležitá perikopa Ježišovho vystúpenia v Nazarete (vv. 16-30), po ktorej Lukáš predstavuje prvé Ježišove zázračné uzdravenia (vv. 31-44).

Ježišovo vystúpenie v domovskom Nazarete, ktoré je zakončené odmietnutím (vv. 28-30), je tak prvou Ježišovou zaťažkávajúcou skúškou po udalosti pokúšania, ktorá predznamenalá blížiace sa skúšky. V odmietnutí Ježiša v Nazarete sa zrkadlí tretie diablove pokušenie (vv. 9-12). Pri ňom totiž diabol postavil Ježiša na vysoké miesto, na vrchol chrámu, odkiaľ ho pobádal ku skoku. Podobne aj prítomní v synagóge vyviedli Ježiša na vysoké miesto, na „zráz vrchu, na ktorom bolo ich mesto postavené“ (v. 29), a chceli ho odtiaľ zhodiť. Ale Ježiš bol bez zázračného Božieho zásahu, podobne ako pri treťom pokušení, zachránený. Navyše, Lukáš na úvod tretieho pokušenia uvádza názov mesta, Ἱερουσαλὺμα, podobne ako uvádza názov ďalšieho mesta, Ναζαρέτ na začiatku perikopy, ktorá končí jeho odmietnutím⁵⁷. Lukáš tak prepája udalosť pokúšania aj s Ježišovým prvým verejným vystúpením.

V prvej časti článku sme uviedli, že Lukáš sa pri spracovaní látky v Lk 9–10 nechal viesť rozprávaním z Nm 11–14. V týchto kapitolách svojho

⁵⁷ NOLLAND, *Luke*, 181.

evanjelia Lukáš predstavuje Ježiša pomocou rôznych činností Mojžiša z uvedených kapitol Knihy Numeri⁵⁸. A vplyv kratšej časti tohto rozprávania, Nm 13–14, možno badať aj v Lk 3–4. Avšak tentokrát je Ježiš zobrazovaný skôr pomocou činností Jozueho.

Hoci Jozue vystupoval v deji už pred udalosťou vyzvedania (napr. Ex 17,8-16; Nm 11,28), až pred samotným výzvedným vstupom do Kanaánu (Nm 13,1-25) mu Mojžiš zmení meno⁵⁹ z Osé (Αυση) na Jozue (Ιησους) (v. 16). Keďže k zmene mena dochádza pred významnými udalosťami pre danú postavu⁶⁰, v prípade Jozueho prvý vstup do krajiny Kanaán, i keď vo forme výzvedného skúmania krajiny, predstavuje dôležitú udalosť jeho života. Môžeme zároveň predpokladať, že podobne ako Kaleb (Nm 14,24), aj Jozue bol „naplnený iným duchom“. Tento predpoklad potvrdzuje aj text Nm 27,18, kde ide práve o ducha, ktorého má Jozue⁶¹. Po výzvedách, ktoré trvali štyridsať dní (13,26) sa vyzvedači vrátili k ľudu a klamnými rečami (vv. 27-34) popudili ľud k odporu (14,1-4). V rámci tohto odporu však vystúpil Kaleb spolu s Jozuem (vv. 6-9), ktorí pre zmenu vyzývali ľud k vstupu do Kanaánu tak, ako im Pán prisľúbil. Stojí za zmienku fakt, že toto je prvá Jozueho verejná reč (i keď ju prednáša spolu s Kalebom) a jej predmetom je povzbudenie ľudu k vstupu do Zaslúbennej zeme. Táto reč akoby predznamenalala, že jeho budúce poslanie bude súvisieť s vovedením ľudu do krajiny Kanaán. Po ich obrannej reči sa ľud rozhodne ukameňovať ich (v. 10), avšak po Pánovom zásahu sú obaja zachránení (vv. 11-38). Následne podľa vv. 32-34 bude ľud štyridsať rokov putovať po púšti. Hoci Jozue (a Kaleb) nezlyhal, predsa len spolu s ľuďom podstúpil štyridsaťročné putovanie po púšti, ktoré bolo sprevádzané mnohými skúškami. No napokon on, bez Kaleba, vovedie ako nový vodca Izraelitov do Zaslúbennej zeme (Joz 3–4).

Podobnú štruktúru, ako sme opísali v predchádzajúcom odseku v súvislosti s Jozuem, nachádzame aj v Lk 3–4. Na Ježiša pri krste zostupuje Duch Svätý v podobe holubice a Ježiš je označený ako milovaný Syn (3,21-22). Potom je vedený na púšť, kde je štyridsať dní skúšaný (4,1-11), pričom vo

⁵⁸ UYTANLET, *Luke-Acts*, 215-217.

⁵⁹ Ako jedinému z dvanástich zvedov.

⁶⁰ Napr. zmena Abramovho mena na Abrahám pred uzatvorením zmluvy v Gn 17,1-14 a následná zmena mena jeho manželky zo Sarai na Sára v správe prisľubu narodenia jej syna Izáka v 17,15-22.

⁶¹ Nm 27,18: „Pán odpovedal Mojžišovi: «Vezmi Nunovho syna Jozueho, muža, v ktorom je duch, vlož na neho svoju ruku ...».“

všetkých skúškach obstojí. Následne prichádza do Nazareta, kde v synagóge prednesie svoju „programovú reč“ (vv. 18-21), po ktorej ho však ľud chce usmrtiť (v. 29), avšak Ježišovi sa podarí zachrániť (v. 30). Udalosť v Nazareta bola však len prvou z mnohých skúšok, ktorým bol Ježiš počas svojho života vystavený (22,28).

**Podobnosti medzi Jozuem a Ježišom
v narácii Nm 13–14 a Lk 3–4**

Jozue	Ježiš
Naplnený iným duchom (14,24)	Zostúpil na neho Duch Svätý (3,22)
Štyridsaťdňové obdobie výzved (13,25)	Štyridsaťdňové obdobie pokúšania (4,1-11)
Jozueho reč (14,6-9)	Ježišova reč (4,18-21)
Snaha o Jozueho usmrtenie (14,10)	Snaha o Ježišovo usmrtenie (4,29)
Jozueho záchrani Pán (14,36-38)	Ježišova záchrana (4,30)
Jozue je naďalej vystavený skúškam spolu s ostatnými Izraelitmi (14,26-35)	Ježiš je aj naďalej vystavený skúškam (22,28)

Uvedené podobnosti medzi Nm 13–14 a Lk 3–4 tak poukazujú na to, že Lukáš pri usporiadaní látky v spomenutej časti evanjelia bol zrejme ovplyvnený aj motívmi a usporiadaním látky v uvedených kapitolách Knihy Numeri. To len potvrdzuje Lukášov zámer poukázať na to, že Ježiš počas svojho verejného pôsobenia bude vystavený rôznym skúškam. Kapitoly Nm 13–14 totiž opisujú dôvody, ktoré viedli k tomu, že Izraeliti strávili putovaním púšťou takmer štyridsať rokov, pričom toto obdobie bolo naplnené viacerými skúškami. Na tomto mieste je dôležité poukázať na skutočnosť, že Jozue (Ἰησοῦς) po štyridsaťdňovom období výzved síce nezaprel Pána, ale napriek tomu ako predstaviteľ izraelského národa *par excellence* bol ďalších štyridsať rokov, počas putovania púšťou, vystavený mnohým skúškam. Podobne aj Ježiš (Ἰησοῦς) počas štyridsaťdňového obdobia pokúšania na púšti zostal verný Otcovi, ale napriek tomu bol počas celého svojho života vystavený rôznym skúškam (Lk 22,28).

Po tejto analýze môžeme teda uviesť, že pomerne početné intertextuálne tematické podobnosti medzi Nm 13–14 a Lk 3–4⁶² odhaľujú Lukášov zrejmy zámer typologicky spojiť dve hlavné postavy uvedených biblických textov, a to Jozueho a Ježiša.

⁶² Podľa LITWAK, *Echoes*, 61-65 práve počet podobností (podobné slová, témy) je zárukou autorovho zámerného prepojenia dvoch rôznych udalostí.

3.2 Obdobie štyridsiatich dní v Sk 1,3

Závery všetkých kánonických evanjelií, počnúc Mt 28,9-20 cez Mk 16,9-20, Lk 24,13-53 a Jn 20,11-21,23, opisujú Ježišove zjavenia po jeho zmŕtvychvstaní. A hoci evanjelista Marek hovorí priamo aj o Ježišovom nanebovystúpení (Mk 16,19), ani on, ani Matúš a Ján neuvádzajú časové obdobie Ježišovho zjavovania sa. Jedine Lukáš špecifikuje toto časové obdobie. V Sk 1,3 uvádza, že Ježiš sa zjavoval svojim učeníkom po svojom zmŕtvychvstaní počas štyridsiatich dní. To predstavuje jeho osobitný príspevok k správam o udalostiach po vzkriesení Ježiša⁶³.

Samotný Lukáš už v závere prvej časti svojho diela opisuje nielen Ježišove zjavenia učeníkom (24,13-49), ale spomína aj samotnú udalosť vystúpenia do neba, avšak bez toho, aby uviedol časový údaj, kedy k danej udalosti došlo (vv. 50-52). Táto elipsa časového údaju však nepoukazuje na nesúlady v Lukášových správach. Pri opise prekrývajúcich sa udalostí v závere prvej a na začiatku druhej časti Lukášovho diela⁶⁴ je potrebné mať na zreteli, že rôzne prerozprávania tej istej udalosti tým istým autorom na rôznych miestach jeho diela bolo vo vtedajšej dobe bežné. Tieto prerozprávania často prinášali nové informácie⁶⁵. Lukáš tak v úvodných veršoch druhej časti svojho diela nielen pridáva informácie, ktoré sa nenachádzali v záverečnej časti prvej knihy (napr. uvedenie obdobia štyridsiatich dní v Sk 1,3), ale zároveň niektoré detaily vôbec nespomína (napr. zdvihnuté ruky a požehnanie pri opise nanebovystúpenia v Lk 24,50). Prerozprávanie tej istej udalosti s pridaním nových informácií Lukáš v Sk využije ešte na viacerých miestach⁶⁶. Medzi opisom vystúpenia do neba v Lk 24,50-53 a Sk 1,1-3.6-12 tak nenachádzame nesúlady, ale verše v Sk sú len novým prerozprávaním tej istej udalosti, do ktorej Lukáš zámerne pridal nové informácie⁶⁷.

Počas obdobia štyridsiatich dní, medzi vzkriesením a vystúpením do neba, Ježišova aktivita spočívala najmä v poskytovaní mnohých dôkazov (πολλοῖς τεκμηρίοις; Sk 1,3), že žije⁶⁸. Okrem tejto činnosti Ježiš pokračoval

⁶³ JOHNSON, *Acts*, 25.

⁶⁴ BOCK, *Acts*, 2007, 52; JOHNSON, *Acts*, 28; KEENER, *Acts*, 648.

⁶⁵ KEENER, *Acts*, 648.

⁶⁶ Napr. pri opise Ježišovho zjavenia sa Pavlovi v Sk 9,1-9; 22,5-16; 26,9-18 alebo pri opise Kornéliovho videnia v 10,3-8.30-33.

⁶⁷ KEENER, *Acts*, 649.

⁶⁸ BOCK, *Acts*, 54.

vo vyučovaní svojich učeníkov o Božom kráľovstve (λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ; 1,3). Viacerí učiteľia ranej Cirkvi (napr. sv. Justín, sv. Cyprián) nazývali spomenuté učenie *evanjeliom štyridsiaticich dní*⁶⁹.

Lukášovo uvedenie štyridsaťdňového obdobia ako času, ktorý uplynul medzi Ježišovým zmŕtvychvstaním a jeho nanebovystúpením, nie je ľahké odôvodniť a existuje viacero pohľadov na tento problém. Podľa niektorých autorov (napr. H. Conzelmann⁷⁰) neexistuje žiadne starozákonné prepojenie s uvedenou dobou alebo toto prepojenie nie je zreteľne prítomné. Iní (napr. E. Haenchen⁷¹, R. Pesch⁷², J. Jervell⁷³) v dĺžke tohto obdobia vidia len určité symbolické či posvätné číslo, alebo číslo štyridsať vnímajú ako číslo naplnenia, ktoré je prítomné v dejinách Izraela (Ex 16,35; Ž 94,10; Am 5,25; 2Krľ 2,10; 5,4; 3Krľ 2,11; 11,42; 4Krľ 12,1; 2Krn 9,30)⁷⁴. Toto obdobie môže byť spojené s biblickou tradíciou štyridsiaticich dní, ktoré predchádzajú určitému zjaveniu, pričom táto tradícia je spájaná ako s Mojžišom (Ex 24,18; 34,28; Dt 9,9.11.18.25; 10,10), tak aj s Eliášom (3Krľ 19,8)⁷⁵. Napokon niektorí (napr. D. L. Bock⁷⁶) vnímajú toto štyridsaťdňové obdobie ako odozvu na štyridsaťročný pobyt Izraelitov na púšti alebo na dĺžku obdobia kráľovskej vlády. Exegéta C. Keener poznamenáva, že táto štyridsaťdňová doba je spojená s obdobím Ježišovoho pokúšania na púšti (Lk 4,2). Ježiš bol pred svojím verejným vystúpením štyridsať dní skúšaný a teraz strávi štyridsať dní so svojimi učeníkmi pred ich verejným vystúpením. Štyridsať dní pred vystúpením do neba je tak podľa neho echom novozákonnej udalosti štyridsaťdňového pokúšania na púšti a nie nejakej starozákonnej udalosti⁷⁷. Uvedené príklady ilustrujú ťažkosti vysvetliť význam štyridsiaticich dní v Sk 1,3.

⁶⁹ BOCK, *Acts*, 55.

⁷⁰ CONZELMANN, *Acts*, 5.

⁷¹ HAENCHEN, *Acts*, 141.

⁷² PESCH, *Apostelgeschichte*, 62.

⁷³ JERVELL, *Apostelgeschichte*, 111.

⁷⁴ BOCK, *Acts*, 55.

⁷⁵ JOHNSON, *Acts*, 25; KEENER, *Acts*, 670.

⁷⁶ BOCK, *Acts*, 55.

⁷⁷ KEENER, *Acts*, 670.

3.2.1 Zdôvodnenie štyridsiatich dní v Sk 1,3 v rámci typológie Ježiš – Jozue

Lukáš vo svojom diele už minimálne na dvoch miestach typologicky spojil Ježiša s Jozuem. V epizóde uzdravenia slepého pri Jerichu (Lk 18,35-43) badať viaceré odozvy na starozákonnú pasáž Joz 6. A pri rozhovore Ježiša s kajúcim zločincem na kríži (23,39-43) Lukáš predstavuje Ježiša ako toho, kto vovádza kajúceho zločinca „do svojho kráľovstva“ (εις την βασιλείαν σου; 23,42) tak, ako kedysi voviedol Jozue svoj ľud do Zaslúbenej zeme⁷⁸. Obidve tieto udalosti poukazujú na to, že Lukáš si bol vedomý Jozueho úlohy v dejinách izraelského národa, ktorá nespočívala v dobytí miest v Kanaáne, ale vo vovedení vyvoleného národa do Zaslúbenej zeme (porov. Dt 1,38; 31,7.23)⁷⁹. A túto hlavnú Jozueho úlohu Lukáš využíva pri vykresľovaní Ježiša aj pri jeho nanebovystúpení, ktoré je jeho prechodom z pozemského života do toho večného (Lk 24,51; Sk 1,9).

Závažným argumentom pre potvrdenie hypotézy, že pri opise tohto Ježišovho prechodu, ktoré sa uskutočnilo na štyridsiaty deň od jeho zmŕtvychvstania⁸⁰, je Lukáš inšpirovaný Jozueho hlavnou úlohou, je fakt, že Jozue voviedol vyvolený ľud do Zaslúbenej zeme na štyridsiaty deň od svojho verejného zhostenia sa vodcovskej úlohy (Dt 34,8-9). Keďže Lukáš využil typológiu Jozueho vovedenia do Zaslúbenej krajiny už pri „dobrom“ lotrovi, ktorý zomieral na kríži (Lk 23,39-43), nie je vylúčený opätovný návrat Lukáša k danej typológii aj pri Ježišovom vystúpení do neba, ktoré je jeho vlastným prechodom z pozemského pôsobenia (už ako osláveného Pána) do definitívnej zaslúbenej zeme.

V prospech našej hypotézy hovorí aj fakt, že Lukáš pri opise Ježišovej činnosti počas štyridsiatich dní medzi zmŕtvychvstaním a vystúpením do neba v Sk 1,3 uvádza, že jediným predmetom vyučovania jeho učeníkov počas toho obdobia bolo Božie kráľovstvo (τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ). Božie kráľovstvo je ohlasované od prvých kapitol Lukášovho evanjelia (Lk 4,43) až po posledné

⁷⁸ ŠTRBA, Joshua's leadership, 281.

⁷⁹ ŠTRBA, Joshua's leadership, 281.

⁸⁰ Na tomto mieste je vhodné pripomenúť, že Jozue sa ujal svojej vodcovskej úlohy, keď pominuli dni smútku po Mojžišovej smrti. A od tohto dňa až do vovedenia do Zaslúbenej zeme ubehlo nami diskutovaných štyridsať dní. Podobne aj v prípade Ježiša sa štyridsať dní vzťahuje na obdobie medzi veľkonočnou nedeľou, keď pominuli dni smútku nad jeho smrťou, a dňom nanebovystúpenia, teda dňom jeho vstupu do definitívnej zaslúbenej zeme.

kapitoly Skutkov apoštolov (Sk 28,31). Aj keď je téma Božieho kráľovstva veľmi bohatá, predsa len jeho plnosť sa viaže s budúcim kráľovstvom, v ktorom zvrchovane vládne Boh, avšak ktoré je prítomné (anticipované) už tu na zemi⁸¹. Ježiš ako Boží Syn a Mesiáš sa podieľa na vláde v tomto Božom kráľovstve. A ako v rozhovore ukrižovaného Ježiša s lotrom na kríži zaznieva téma Ježišovho kráľovstva (Lk 23,42), do ktorého Ježiš uvádza kajúceho lotra, tak podobne aj pri zmienke o Ježišovom vystúpení do neba zaznieva téma vyučovania o Božom kráľovstve (Sk 1,3). Ježišov prechod do nového stavu, kde stojí po Božej pravici (ἐστῶτα; 7,56), je prechodom do stavu zvrchovanej Božej moci, ku ktorému Božie kráľovstvo smeruje.

Spomenuté fakty, ako spoločné meno Ἰησοῦς pre obidve postavy Ježiša i Jozueho, štyridsaťdňové obdobie, na konci ktorého sa uskutočnil prechod do Bohom zaslúbenej “krajiny”, ako aj téma Božieho (Ježišovho) kráľovstva, tak poukazujú na Lukášov úmysel spojiť štyridsaťdňové obdobie zakončené Ježišovým vystúpením do neba s Jozueho vvedením ľudu do Zaslúbenej zeme, ktoré sa uskutočnilo na štyridsiaty deň od prebratia jeho vodcovskej úlohy.

Záver

V životných príbehoch Ježiša a Jozueho, dvoch postáv s rovnakým znením ich mena v gréckom jazyku – Ἰησοῦς, zohráva číslo štyridsať dôležitú úlohu. Na jednej strane, Jozue patril medzi dvanástich mužov, ktorí štyridsať dní skúmali krajinu Kanaán (Nm 13,25). Bol členom izraelského národa, ktorý štyridsať rokov putoval po púšti (vv. 31-33), pričom toto putovanie bolo sprevádzané mnohými skúškami. A napokon, Jozuemu po prebratí vodcovskej úlohy (Dt 34,8-9) trvalo štyridsať dní, kým prekročil rieku Jordán a voviedol tak Izraelitov do cieľa ich putovania, do Zaslúbenej zeme (Joz 4,19). Na druhej strane, Ježiš bol štyridsať dní pokúšaný na púšti (Lk 4,1-13), ale ďalšie rôzne skúšky ho sprevádzali počas celého jeho verejného života. A napokon, po štyridsiatich dňoch od svojho zmŕtvychvstania vodcovsky vstupuje do definitívnej zaslúbenej zeme (Sk 1,3). Lukáš vo svojom diele, pri opise udalostí v Lk 4,1-13 a Sk 1,3, jasne predstavil Ježiša ako vodcu, ktorý nielen vstupuje, ale aj vovádza ľud do novej zaslúbenej zeme, ktorá je definitívnym naplnením Božieho kráľovstva. Výsledkom nášho skúmania je tvrdenie, že obidva výskyty čísla štyridsať podporujú a rozvíjajú typológiu Ježiš – Jozue v Lukášovom diele.

⁸¹ KEENER, *Acts*, 671-674.

Zoznam použitej literatúry

- ALLISON, Dale C.: *The New Moses. A Matthean Typology*, Minneapolis: Fortress Press, 1993.
- ALSUP, John E.: Typology. In: *ABD IV* (1992) 682-685.
- BAKER, David L.: Typology and the Christian Use of the Old Testament. In: Gregor Beale (ed.): *The Right Doctrine from the Wrong Texts? Essays on the Use of the Old Testament in the New*, Grand Rapids: Baker Book House, 1994, 313-330.
- BOCK, Darrell L.: *Luke. Volume 1: 1:1-9:50* (BECNT), Grand Rapids: Baker Book House, 1994.
- BOCK, Darrell L.: *Acts* (BECNT), Grand Rapids: Baker Academic, 2007.
- BRODIE, Thomas L.: Towards Unraveling Luke's Use of the Old Testament: Luke 7,11-17 as an Imitatio of 1 Kings 17,17-24, *NTS* 32 (1986) 247-67.
- BROWN, Raymond E.: *An Introduction to the New Testament* (ABRL), New York: Doubleday, 1997.
- CONZELMANN, Hans: *The Acts of the Apostles*, Philadelphia: Fortress Press, 1987.
- CULPEPPER, R. Alan: *The Gospel of Luke – The Gospel of John* (NIB 9), Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 1995.
- DOZEMAN, Thomas B.: *Joshua 1-12. A New Translation with Introduction and Commentary* (AYB), New Haven – London: Yale University Press, 2015.
- DUBOVSKÝ, Peter (ed.): *Genezis* (KSZ 1), Trnava: Dobrá kniha, 2008.
- FARKAŠ, Pavol: *Naratívne umenie evanjelistu Lukáša*, Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2007.
- FITZMYER, Joseph A.: *To Advance the Gospel. New Testament Studies*, Grand Rapids – Cambridge – Livonia: W. B. Eerdmans Publishing Dove Booksellers, 1998.
- HAGNER, Donald A.: *Matthew 1-13* (WBC 33A), Dallas: Word Books, 1993.
- HAENCHEN, Ernst: *The Acts of the Apostles: A Commentary*, Oxford: Blackwell, 1987.
- HAYS, Richard B.: *Echoes of Scripture in the Letters of Paul*, New Haven – London: Yale University Press, 1989.
- BEN ISAIAH, Abraham – SHARFMAN, Benjamin (eds.): *The Pentateuch and Rashi's Commentary. A Linear Translation into English. Deuteronomy*, Brooklyn, New York: S.S. & R. Publishing, 1949.
- JANČOVIČ, Jozef: *Veci nové i staré. Exegéza vybraných statí z Nového zákona*, Bratislava: KSCM, 2007.
- JERVELL, Jacob: *Die Apostelgeschichte* (Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament 3), Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1998.
- JOHNSON, Luke T.: *Evangelium podle Lukáše*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.
- JOHNSON, Luke T.: *The Acts of the Apostles* (Sacra Pagina 5), Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 1992.
- Katechizmus Katolíckej cirkvi*, Trnava: SSV, ²1999. (= KKC)
- KEENER, Craig S.: *Acts. An Exegetical Commentary 1*, Grand Rapids: Baker Academic, 2012.
- KOCH, Stefan: Mose sagt zu „Jesus“ – Zur Wahrnehmung von Josua im Neuen Testament. In: Edward Noort (ed.): *The Book of Joshua*, Leuven, Walpole: Peeters, 2012, 541-554.

- LITWAK, Kenneth D.: *Echoes of Scripture in Luke-Acts. Telling the History of God's People Intertextually* (JSNTSup 282), London: T&T Clark, 2005.
- MALIŠ, Michal: *Šimon z Cyrény ako príklad učeníka v Lukášovom dvojdielne*, Badín: Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2012.
- MAREČEK, Petr: *Ježíš Kristus v Matoušově evangeliu. Hlavní christologické tituly*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2003.
- MARGOLIS, Max (ed.): *The Book of Joshua in Greek*, Paris: Librairie Orientaliste Paul Geuthner, 1931.
- NESTLE, Eberhard et al.: *Novum Testamentum Graece*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, ²⁸2012.
- NOLLAND, John: *Luke 1–9:20* (WBC 35A), Dallas: Word Books, 1989.
- O'TOOLE, Robert F.: *Unity of Luke's Theology. An Analysis of Luke-Acts*, Wilmington: Michael Glazier, 1991.
- OUNSWORTH, Richard: *Joshua Typology in the New Testament* (WUNT 328), Tübingen: Mohr Siebeck, 2012.
- PESCH, Rudolf: *Die Apostelgeschichte (Apg 1-12)* (EKK 5.1), Zürich: Benzinger, 1986.
- RAHLFS, Alfred (ed.): *Septuaginta: id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2006.
- RÖSEL, Hartmut N.: *Joshua* (HCOT), Leuven – Paris – Walpole: Peeters, 2011.
- SEVERINO CROATTO, J.: Jesus, Prophet like Elijah, and Prophet-Teacher like Moses in Luke-Acts, *JBL* 124 (2005) 451-465.
- Sväté písmo Starého i Nového zákona*, Trnava: SSV, 2005.
- ŠTRBA, Blažej: Warum steht in Lk 18,38 eboésen?, *BN* 128 (2006) 43-59.
- ŠTRBA, Blažej: *Take off Your Sandals from Your Feet! An Exegetical Study of Josh 5,13-15*, Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008.
- ŠTRBA, Blažej: Nečistý nemá dedičstvo (Ef 5,5). Komparácia pojmov nečistota a dedičstvo v Corpus Paulinum s ich starozákonným použitím. In: Mária Kardis – Daniel Slivka (eds.): *Pavlova rétorika na pozadí Starého zákona*, Prešov: Prešovská univerzita, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2009, 73-90.
- ŠTRBA, Blažej: Joshua's leadership into the Promised Land epitomized in Luke 23:42, *LA* 64 (2014) 273-286.
- ŠTRBA, Blažej: *Lukáš a Skutky apoštolov. Úvod do štúdia Lukášovho diela a vybraných statí*, Badín: Univerzita Komenského v Bratislave, Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta, Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2015.
- TANNEHILL, Robert C.: *The Narrative Unity of Luke-Acts. A Literary Interpretation*, 2 Vol., Philadelphia: Fortress Press; Minneapolis: Fortress Press, 1986, 1990.
- UYTANLET, Samson: *Luke-Acts and Jewish Historiography. A Study on the Theology, Literature, and Ideology of Luke-Acts* (WUNT 366), Tübingen: Mohr Siebeck, 2014.
- VLKOVÁ, Gabriela Ivana: *Slovo Boží a slovo lidské*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ²2007.
- DE VOS, J. Cornelis: Josua und Jesus im Neuen Testament. In: Edward Noort (ed.): *The Book of Joshua*, Leuven – Walpole: Peeters, 2012, 523-540.
- WALTERS, Patricia: *The Assumed Authorial Unity of Luke and Acts. A Reassessment of the Evidence*, New York: Cambridge University Press, 2009.

Zhrnutie

Príspevok poukazuje na typologické prepojenia medzi Ježišom a Jozuem v Lukášových spisoch. Cieľom tejto práce je odpovedať na otázku, či Lukášovo použitie čísla štyridsať v jeho Evanjeliu a Skutkoch apoštolov prispieva k rozvoju typológie Ježiš – Jozue. Náš výskum sa predovšetkým opiera o analýzu intertextuálnych prepojení medzi vybranými naratívnymi textami z novozákonných (Lk, Sk) a starozákonných kníh (Nm, Dt, Joz). Intertextuálnym porovnaním odpovedajúcich textov sme ukázali, že Lukáš aj pomocou čísla štyridsať vytvára a rozvíja typologické prepojenia medzi Ježišom (Ιησους) a Jozuem (Ιησους) vo svojom diele. Lukáš predstavuje Ježiša ako nového Jozueho, ktorý najprv putuje spoločne so svojím ľudom a podstupuje pri tom rôzne skúšky, až napokon svoj ľud uvedie do novej Zaslúbenej zeme, do raja.

Kľúčové slová: Ježiš, Jozue, štyridsať, intertextualita, typológia.

Summary

This article deals with the typological links between Jesus and Joshua in Luke's writings. The aim of this work is to answer the question whether Luke's use of the number forty in his Gospel and the Acts of the Apostles contributes to the development of Jesus – Joshua typology. Our research is mainly based on the analysis of intertextual links between the selected narrative text of the New (Luke, Acts) and the Old Testament books (Num, Deut, Josh). By intertextual comparison of the corresponding texts we have shown that Luke also by the use of the number forty makes and develops the typological connections between Jesus and Joshua in his work. Luke presents Jesus as the new Joshua, who first wanders together with his people and undergoes various tests, and finally, brings his people into the new promised land, into paradise.

Key words: Jesus, Joshua, forty, intertextuality, typology.

Alan Ján Dely OP
Dominikánsky konvent
Mäsiarska 6
040 01 KOŠICE, Slovenská Republika
dely.jan@gmail.com

Contents

Treaties

Ian YOUNG

Manuscripts and Authors of the Psalms 123- 136

Alan Ján DELY

Typological Significance of Number Forty in Lucan Writings 137-159

Helena PANCZOVÁ

Verbal Aspect in Biblical Greek: A Concise Description of
the Grammatical Category with Its Equivalents in Slovak and
English 160-183

Notes

Blažej ŠTRBA

The Jordan Stopped Flowing in Josh 3:17 184-193

Abstracts and reviews 194-xxx

Communications and references xxx-xxx

Obsah

Štúdie

Ian YOUNG

Manuscripts and Authors of the Psalms 123-136

Alan Ján DELY

Typologický význam čísla štyridsať v Lukášových spisoch 137-159

Helena PANCZOVÁ

Slovesný vid v biblickej gréčtine: stručný opis gramatickej
kategórie a jej ekvivalenty v slovenčine a angličtine 160-183

Poznámky

Blažej ŠTRBA

Pozastavený Jordán v Joz 3,7 184-193

Abstrakty a recenzie 194-xxx

Správy a oznamy xxx-xxx